

Stubbkvarn i Risinge, Mörbylånga socken

Dendrokronologisk undersökning

av Torbjörn Axelson, juni 2010

Kvarnen i Risinge i juni 2010.

Kronhjul och trelle liksom pass är hela i kvarnen..

Det har funnits en uppfattning om att kvarnen i Risinge, Mörbylånga socken på sydvästra Öland, [56°29'6.4"N, 16°23'36.7"E](https://www.google.com/maps/place/56°29'6.4\), skulle kunna vara den äldsta bevarade kvarnen på Öland, och t.o.m från tiden före danskarnas omfattande plundringar sommaren 1677. I en rapport från Kalmar Läns museum står att läsa:

Risinge kvarn får representera Ölands kanske äldsta kvarn. Källor hävdar att det är en 1600-tals kvarn. Enligt berättandet gick danskarna i land vid Risinge läge strax nedanför kvarn under sina straffexpeditioner på ön under 1600-talet. Spår av eldhärjning lär finnas i kvarnen. Om spåren härstammar ifrån den tiden återstår att bevisa. Kvarnen ger dock ett ålderdomligt intryck med sitt höga, numera lite risiga spåntak.¹

Uppgifterna om denna kvarn är så spännande att jag beslöt mig för att besöka den en dag i midsommartid 2010, och med hjälp av tillväxtborrh försöka få tillgång till prover som kan bringa klarhet i om detta verkligen kan vara sant – vilket förvisso vore mycket fantasieggande! Väl kommen dit togs sammanlagt fem prov ur fyra av kvarnens delar: Kvarnstubbe (2 prov), Hjärtstock, en hörnstock ("C" d.v.s den högra på vingsidan inifrån sett) och en brostock. Den yngsta ring som hittades i dessa prov var den i provet från hjärtstocken, som borrats på baksidan i vad som bedömdes vara barkyta (vankant). Någon bark fanns dock inte kvar, men eftersom hjärtstocken alltid suttit väl skyddad är virket mycket välbevarat. Denna ring visade sig vara från 1764, och trädet fälldes således under vinterhalvåret 1764-65. De övriga proven bör komma från träd som är fällda vid ungefär denna tid (mitten av 1760-talet). Några spår av eld kunde förövrigt inte upptäckas vid besöket. I övrigt kan noteras att det raka sadeltaket torde vara ursprungligt, då röstet är spikat mot en notförsedd "takstol". Resultatet av denna undersökning blev således att den spännande hypotesen om en kvarn sparad såväl av danskarnas härjningar 1677 som av den omfattande kvarndöden runt förra sekelskiftet tyvärr visade sig felaktig. Kvarnen synes likväl vara enhetligt byggd i mitten av 1760-talet, och inte något senare "hopplock", som annars inte sällan är fallet.

Denna och andra dendrokronologiska studier återfinns på www2.hemsida.net/taxelson/dendro/obj

¹ T. Sjögren, O. Lassen: [Ölands väderkvarnar: En kulturhistorisk analys](#). Kalmar Läns Museum, Kvarnprojektet, rapport 2001, s.14

